

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
ГОМБОЖАВЫН ЗАНДАНШАТАР
ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Одонгийн ЦОГТГЭРЭЛ

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-34-14, Факс: 32-30-34
E-mail: tsogtgerelo@parliament.mn
http://www.parliament.mn

2023.04.05 № ЧУУХ-03/2880

танай _____-ны № _____-т

Хуулийн төсөл өргөн мэдүүлэх
тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1 дэх заалт, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд “Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийн төслийг санаачлан боловсруулж, Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж байна.

Хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын байнгын болон нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж өгнө үү.

Хүндэтгэсэн,

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

О. ЦОГТГЭРЭЛ

Д. ГАНБАТ

2023000097

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ЕРӨНХИЙ НАРИЙН БИЧГИЙН
ДАРГА Л.ӨЛЗИЙСАЙХАН ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Одонгийн ЦОГТГЭРЭЛ

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-34-14, Факс: 32-30-34
E-mail: tsogtgerelo@parliament.mn
http://www.parliament.mn

2023. 04. 04 № УИХ-03/2866

танай _____-ны № _____-т

Тов тогтоолгох тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1 дэх заалт, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд “Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийн төслийг санаачлан боловсрууллаа.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлд заасны дагуу хянан үзэж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх тов тогтоож өгнө үү.

Хуулийн төслийн бүрдүүлбэрийг хавсаргав.

Хавсралт 12 хуудастай.

Хүндэтгэсэн,

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

О. ЦОГТГЭРЭЛ

2023000096

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
О.ЦОГТГЭРЭЛ ТАНАА

**МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР**

Төрийн ордон, Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай,
6 дугаар хороо, Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар хот, 14201
Утас: (976-51) 26 08 17, Факс: (976-51) 26 24 08,
Цахим шуудан: info@cabinet.gov.mn,
Цахим хуудас: www.cabinet.gov.mn

2023. 04. 04 № ХТТ/766
танай _____-ны № _____-т

Санал хүргүүлэх тухай

Танаас 2023 оны 04 дүгээр сарын 04-ний өдрийн УИХ-03/2812 дугаар албан бичгээр Монгол Улсын Засгийн газрын санал, дүгнэлт авахаар ирүүлсэн Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй танилцлаа.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 03 дугаар сарын 29-ний өдрийн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд нарын санаачлан боловсруулсан Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг хэлэлцэж, холбогдох саналаа хууль санаачлагчид хүргүүлсэн.

Улсын Их Хурлын сонгуулийг холимог тогтолцоогоор явуулах агуулга бүхий Таны санаачлан боловсруулсан хуулийн төсөл нь зарчмын хувьд дээрх хуулийн төсөлтэй адил байх бөгөөд үүнтэй холбогдуулан Засгийн газраас байр сууриа нэгэнт илэрхийлсэн тул хавсралтаар Засгийн газрын 2023 оны 03 дугаар сарын 29-ний өдрийн хуралдааны холбогдох тэмдэглэлийг хуулбарлан хүргүүлж байна.

Хүлээн авч, танилцана уу.

Хавсралт 4 хуудастай

МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА

Д.АМАРБАЯСГАЛАН

000235002676

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛЭЭС

Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 03 дугаар сарын 29-ний өдрийн хуралдааны 14 дүгээр тэмдэглэлд:

"Ү.ХЭЛЭЛЦСЭН нь: Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд нарын санаачлан боловсруулсан Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл

ШИЙДВЭРЛЭСЭН нь: Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд нарын санаачлан боловсруулсан Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг хэлэлцээд дараах саналыг хууль санаачлагчдад уламжлахаар тогтов:

1. Нам, эвслээс жагсаалтаар нэр дэвшигч нь нэгэн зэрэг сонгуулийн тойргоос нэр дэвших нь зарчмын хувьд боломжгүй тул хуулийн төслийн 74.2.8-д "Энэ хуулийн 74.2.7-д заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсон нэр дэвшигч нь энэ хуулийн 74 дүгээр зүйлийн 74.1.2-т заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсон бол жагсаалтаас тухайн нэр дэвшигчийн дараагийн нэр дэвшигчийг Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцно" гэснийг залруулж, сонгуулийн тойрог болон нам, эвслийн нэр дэвшигчдийн жагсаалтаас зэрэг нэр дэвшихийг хориглох зорилгоор Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хууль (цаашид "хууль" гэх)-ийн 29 дүгээр зүйлд дараах хэсгийг нэмж тусгах:

"29.9. Тойрогт болон жагсаалтад зэрэг нэр дэвшихийг хориглоно."

2. Хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.3 дахь хэсэгт оруулах нэмэлттэй холбогдуулан хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн 36, 37, 38 дахь хэсэг буюу хуулийн 74 дүгээр зүйлийн 74.1, 74.2, 74.3 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

"74.1. Сонгуулийн ерөнхий хороо энэ хуулийн 4.3.1-д заасан сонгуулийн тойрогт нэр дэвшигчийн санал хураалтын дүнг дараах байдлаар гаргана:

74.1.1. санал хураалтын дүнг үндэслэн тухайн тойрогт нэр дэвшсэн нийт нэр дэвшигчийг авсан саналынх нь тоогоор дараалалд оруулан жагсаалт гаргана;

74.1.2. хамгийн олон санал авсан, тухайн тойрогт ногдох мандатын тоотой тэнцүү тооны нэр дэвшигчийг Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцно.

74.2. Дараах шаардлагыг хангасан нам, эвсэлд энэ хуульд заасны дагуу суудал хуваарилна:

74.2.1. энэ хуулийн 4.3.1-д заасан тойрогт ногдох нийт мандатын 50 буюу түүнээс дээш хувьд нь нэр дэвшүүлсэн байх;

74.2.2.намын тухайд намд өгсөн нийт саналын 3 буюу түүнээс дээш хувийн санал авсан байх;

74.2.3.хоёр нам бүхий эвслийн тухайд нам, эвсэлд өгсөн нийт саналын 5 буюу түүнээс дээш хувийн санал авсан байх;

74.2.4.гурав буюу түүнээс дээш нам бүхий эвслийн тухайд нам, эвсэлд өгсөн нийт саналын 7 буюу түүнээс дээш хувийн санал авсан байх.

74.3.Сонгуулийн ерөнхий хороо энэ хуулийн 4.3.2-т заасан жагсаалтаар нэр дэвшигчийн санал хураалтын дүнг дараах байдлаар гаргана:

74.3.1.санал хураалтын дүнг үндэслэн нам, эвсэл тус бүрээр авсан саналын тоо, хувиар дараалалд оруулан жагсаалт гаргана;

74.3.2.энэ хуулийн 74.2-т заасан шаардлага хангаагүй нам, эвслийн авсан нийт саналын хувийг мөн хуулийн 74.2-т заасан шаардлага хангасан нам, эвсэлд тэнцүү хэмжээгээр хуваан тус бүрийн авсан саналын хувь дээр нэмж тооцно;

74.3.3.энэ хуулийн 74.3.2-т заасны дагуу тооцож гаргасан хувиудын нийлбэрийг 38-д хувааж нэг суудалд ногдох саналын тоо, хувийг тооцож гаргана;

74.3.4.энэ хуулийн 74.3.2-т заасны дагуу тооцож гаргасан нам, эвсэл тус бүрийн авсан саналын хувийг энэ хуулийн 74.3.3-т заасны дагуу тооцож гаргасан нэг суудалд ногдох саналын хувьд хувааж Улсын Их Хурлын гишүүний 38 суудлыг их үлдэгдлийн зарчмаар хувь тэнцүүлэн хуваарилна;

Тайлбар: Их үлдэгдлийн зарчмаар хувь тэнцүүлэн хуваарилах гэж энэ хуулийн 74.3.4-т заасны дагуу нэг суудалд ногдох саналын хувьд хуваахдаа бутархай нарийвчлалтай гаргаж, эхний ээлжид бүхэл хэсэгт нь тэнцэх суудлыг хуваарилах, хэрэв хуваарилагдаагүй суудал үлдвэл хамгийн их үлдэгдэл буюу хамгийн их бутархай хувьтайгаас нь эхлэн нэг нэгээр суудлыг нам, эвсэлд нэмж хуваарилах зарчмаар бүх суудлыг хуваарилж дуусахыг ойлгоно.

74.3.5.Сонгуулийн ерөнхий хороо энэ хуульд заасны дагуу нам, эвслээс ирүүлсэн нэр дэвшигчдийн жагсаалтыг үндэслэн энэ хуулийн 74.3.4-т заасны дагуу хуваарилсан суудлын тоотой тэнцүү тооны нэр дэвшигчийг Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцно.

74.4.Сонгуулийн ерөнхий хороо энэ хуулийн 74.1, 74.3-т заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцсон тухай шийдвэр гаргаж, Улсын Их Хурлын гишүүний үнэмлэх олгож, нийтэд мэдээлнэ.”

3.Хүйсийн төлөөллийн тэнцвэртэй байдлыг боломжит түвшинд хангах хүрээнд хуулийн төслийн 30.5-д “Нам, эвсэл жагсаалтаар нэр дэвшүүлэхдээ 3:1 хүйсийн харьцаатай жагсаалтын дарааллыг үндэслэн нэр дэвшүүлнэ” гэснийг “1:1 хүйсийн харьцаатай” гэж өөрчлөх.

4.Сонгуулийн зардлыг бууруулах хүрээнд дараах зохицуулалтыг хуульд тусгах нь зүйтэй:

“4.1.хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1 дэх хэсгийн “нэг хэсэгт дөрвөөс илүүгүй тээврийн хэрэгсэл” гэснийг “хоёроос илүүгүй” гэж өөрчлөх;

4.2.хуулийн 41 дүгээр зүйлийн 41.1.1 дэх заалтын "гурван хэвлэлийн хуудас сонин", 41.1.2 дахь заалтын "гурван хэвлэлийн хуудас сэтгүүл" гэснийг тус тус "хоёр" болгож өөрчлөх;

4.3.хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.1 дэх хэсгийн "Сонгуулийн сурталчилгааны зурагт самбар, дэлгэц ашиглаж болох ба зурагт самбар, дэлгэц нь нэг хэсэгт 10-аас илүүгүй" гэснийг "аймгийн төв болон дүүргийн нэг хэсэгт 5, бусад хэсэгт 3-аас илүүгүй" гэж өөрчлөх;

4.4.сонгуульд нэр дэвшигч нь нийслэлд 800 хүртэл, бусад газарт 400 хүртэл сонгогч тутамд нэг ухуулагчтай байхаар хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэгт өөрчлөлт оруулж, ухуулагчид олгох урамшууллын хэмжээг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй уялдуулан тогтоох асуудлыг нэмж тусгах;

4.5.нам, эвслээс жагсаалтаар нэр дэвшигчийн сонгуулийн зардлын дээд хэмжээ сонгуулийн тойрогт нэр дэвшигчийн зардлын хэмжээний 50 хувиас хэтрэхгүй байх зохицуулалтыг хуулийн 50 дугаар зүйлд нэмж тусгах;

4.6.цахим орчин ашиглан сонгуулийн сурталчилгаанд зарцуулах зардал нь нам, эсвэл, нэр дэвшигчийн сонгуульд зарцуулах зардлын дээд хэмжээний 15 хувиас хэтрэхгүй байх зохицуулалтыг хуулийн 47 дугаар зүйлд нэмж тусгах."

5.Сонгуулийн үйл ажиллагаанд зориулсан мөнгөн хандивын хэмжээг иргэнд 10 сая, хуулийн этгээдэд 30 сая төгрөг болгон нэмэгдүүлэх зохицуулалтыг тусгах.

6.Сонгуулийн сурталчилгааны явцад хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний мэдээлэл авах эрхийг хангах, хүүхдийн эрхийг хамгаалах хүрээнд хуулийн 46 дугаар зүйлд нам, эсвэл, нэр дэвшигчийн бэлтгэсэн сонгуулийн сурталчилгаа хадмал тайлбар, эсхүл дохионы хэлний орчуулгатай байх, мөн радио, телевизийн хүүхдэд зориулсан нэвтрүүлгийн дундуур сонгуулийн сурталчилгаа нэвтрүүлэхийг хориглох зохицуулалтыг оруулах.

7.Хуульд заасан журмын дагуу сонгуулийн зардлын тайлангаа гаргаж өгөөгүй нам, эвсэл, нэр дэвшигчийг дараагийн сонгуульд оролцохыг бүртгэхээс татгалзах зохицуулалтыг нэмж тусгах.

8.Гадаад улсад байгаа иргэдээс санал авах ажиллагаанд улсын төсвөөс багагүй хөрөнгө зарцуулдаг боловч санал авч буй дипломат төлөөлөгчийн газраас өөр хотод байгаа Монгол Улсын иргэн Сонгуулийн ерөнхий хорооноос тогтоосон хоёр хоногт багтаан санал авах байранд очиход хүндрэлтэйгээс гадна өндөр зардалтайгаас шалтгаалж санал авах өдөр ирэхээр бүртгүүлэх иргэдийн тоо практикт цөөн байдаг. Тухайлбал, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2021 оны ээлжит сонгуулийн үеэр гадаадын 30 улсын 44 дипломат төлөөлөгчийн газарт санал авахад нийт 7394 иргэн нэрийн жагсаалтад бүртгүүлснээс 5568 иргэн санал авах байранд ирж санал өгсөн байдаг.

Иймд гадаад улсад суугаа Монгол Улсын иргэний сонгох эрхийг баталгаатай эдлүүлэх, төсвийн хөрөнгийн үр ашигтай байдлыг нэмэгдүүлэх зорилгоор иргэн гадаад улсад санал өгөхөд тулгардаг хүндрэл, бэрхшээлийг бууруулах чиглэлээр дэвшилтэт зохицуулалт бий болгох нь зүйтэй. Тухайлбал, хуулийн төслийн

63 дугаар зүйлд тусгасан урьдчилан санал авах ажиллагааг гадаадад байгаа иргэдээс санал авахад ашиглах боломжтой байхаар тусгаж болно.

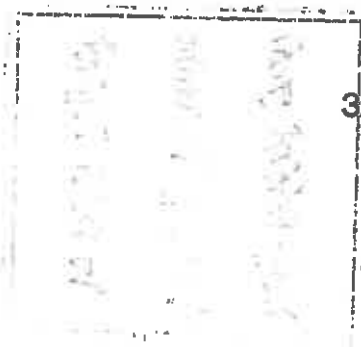
9.Хуулийн төслийн 75.3-т "...хуулийн 35.3, 38.2, 48.1, 48.5.1, 48.5.2, 56.2-т заасныг зөрчсөн болох нь энэ хуульд заасны дагуу сонгуулийн дүн гаргасны дараа буюу Монгол Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрх нь хэрэгжиж эхлэхээс өмнө тогтоогдсон бол Сонгуулийн ерөнхий хороо тухайн нэр дэвшигчийг сонгогдсонд тооцсон тухай шийдвэрээ хүчингүй болгож, нийтэд мэдээлнэ" гэж заасан нь тухайн санал хураалтын хүчинтэй байдал, санал хураалтын дүнг тооцож гаргах зэрэгт тодорхойгүй үр дагаврыг үүсгэх тул уг зохицуулалтыг төслөөс хасах.

10.Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулах хуулийн төслүүдийг тодорхой болгох шаардлагатай. Тухайлбал, төслийн 81.8-д тусгасан захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлэх эсэх асуудлыг Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 62 дугаар зүйлд заасны дагуу зохицуулж байх тул шаардлагатай гэж үзвэл Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай болон Зөрчлийн тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд холбогдох өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах нь зүйтэй.

Түүнчлэн Төрийн албаны тухай хуульд заасан зэрэг, дэвийг олгохдоо "сонгуулийн байгууллага"-д ажилласан байдлыг харгалзаж, тодорхой байгууллагын нэрийг тухайлан заах нь эрх тэгш байх, шударга байх хуулийн үндсэн зарчимтай нийцэхгүй тул төслийг дагалдуулан боловсруулсан Төрийн албаны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг бүхэлд нь хасах шаардлагатай.

Мөн хуулиас гадуур нам, эвсэл, нэр дэвшигчид санхүүгийн дэмжлэг үзүүлсэн аливаа үйлдлийг гэмт хэрэгт тооцож, хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгах чиглэлээр холбогдох хуулийн төслийг боловсруулах нь зүйтэй байна.

11.Хуулийн төсөлтэй холбоотойгоор хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ, эсхүл тандан судалгааны тайлан, хуулийн төслийн үр нөлөөний үнэлгээ, хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо, Төсвийн тухай хуульд заасан төсөвт үзүүлэх нөлөөллийн тооцоолол, судалгааг ирүүлээгүй байгааг анхаарч, Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан хуулийн төсөл боловсруулах шаардлагыг бүрэн хангах нь зүйтэй." гэжээ.

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

БАТЛАВ.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН**

О.ЦОГТГЭРЭЛ

**УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ
ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах дараах үндэслэл байна. Үүнд:

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2022 оны 06 дугаар сарын 27-ны өдрийн 01 тоот тогтоол гарснаар Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тогтолцоог сонгох асуудал нь Улсын Их Хурлын бүрэн эрхэд хамаарч байгааг эцэслэн шийдвэрлэсэн.

1.2.Практик үндэслэл

Өнгөрсөн найман удаагийн Улсын Их Хурлын сонгуулийн дийлэнх олонхыг дан мажоритар системээр явуулсан. 2000 оны ээлжит сонгуулиар нийт сонгогчдын 51.5 хувийн саналыг авсан МАХН Улсын Их Хурлын 76 суудлын 95 хувь буюу 72 суудлыг авсан бол 24.1 буюу нийт сонгогчдын дөрөвний нэгийн саналыг авсан Ардчилсан нам нэг суудал авч байжээ.

2016 онд нийт сонгогчдын 46.5 хувийн саналыг авсан МАН нь УИХ-д 65 суудал буюу нийт суудлын 85.5 хувийг, харин 34.2 хувийн санал авсан Ардчилсан нам 9 буюу нийт суудлын 12 хувийг тус тус авч байв.

Энэ удаагийн парламентыг бүрдүүлсэн 2020 оны Улсын Их хурлын ээлжит сонгуульд сонгогчдын 45 хувийн санал авсан МАН нийт суудлын 82 хувийг авсан бол нийт сонгогчдын 24 хувь буюу дөрвөн сонгогч тутмын нэгийн саналыг авсан АН 11 суудал буюу нийт суудлын 14 хувийг авчээ.

Энэ мэтээр сонгуулийн үр дүн савалж, иргэд сонгогчдын санал гээгддэг муу жишиг мажоритар тогтолцоонд ихээр тохиолдож байна. Нийт сонгогчдын 50-аас доош хувийн санал авсан улс төрийн хүчин хууль тогтоох байгууллагад үнэмлэхүй суудал авч, засгийн бүх эрхийг авч байгаа нь иргэд сонгогчдын хүсэл зориг, шударга ёсны зарчимд нийцэхгүй байна.

Сонгуулийн тогтолцооны энэ гажуудлыг засахын тулд сонгуулийн холимог тогтолцоог хуульчилж, төрийн эрх мэдлийг ард түмэн төлөөлөгчөөр дамжуулан хэрэгжүүлэх боломжийг бүрдүүлэх шаардлагатай.

Одоогийн мөрдөгдөж буй Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулиар аль нэг хүйсийн доод хэмжээ 20 хувьтай байгаа боловч сонгуулийн үр дүнгээр 20 хүрэхгүй

гишүүд сонгогддог практик бий. Ийм учраас хүйсийн квот дээр үр дүнтэй уялдах схемийг бүрдүүлэх шаардлага байна.

Мөн сонгуулийг шударгаар явуулах нөхцлийг бүрдүүлэх нь сонгуулийн тогтолцоог зөв сонгохоос дутуугүй ач холбогдолтой. Иймд энэхүү төслөөр сонгуулийг шударгаар зохион байгуулахтай холбоотой зохицуулалтыг дараах байдлаар тусгалаа.

Хоёр. Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Төслөөр дараах нэмэлт өөрчлөлтийг оруулахаар тусгав. Үүнд:

- Сонгуулийн тогтолцоог холимог байхаар хуульчилж, тойргоос 48, жагсаалтаар 28 хүн сонгохоор зааж өгөв.
- Жагсаалт хуваарилахад улс нэг гэдэг зарчим барьсан.
- 48 мандатыг тойрог хуваах зарчмаар хуульд тусгаж өгсөн, өмнөх 12.2 дугаар зүйлийг энэ зарчимд нийцүүлж, өөрчлөн найруулав. Тойрогт хамгийн олон санал авсан нэр дэвшигч явах ба нийт сонгогчийн 28 хувиас доош санал авсан тохиолдолд дахин санал хураалт явагдана.
- Нэр дэвшүүлэх зарчим хэвээр байхаар оруулсан.
- Тойрогт болон жагсаалтад зэрэг нэр дэвшихийг хориглоно.
- Нам, эвслээс нэр дэвшиж байгаа нийт нэр дэвшигчдийн 40-өөс доошгүй хувь нь аль нэг хүйсийнх байна.
- Нам, эвсэл жагсаалтаар нэр дэвшүүлэхдээ 1:1 хүйсийн харьцаатай жагсаалтын дарааллыг үндэслэн нэр дэвшүүлнэ.
- Жагсаалт нээлттэй байна.
- Жагсаалтаар нэр дэвшсэн нам, эвслийн сонгуулийн дүн гаргах, суудал хуваарилах зарчмыг нам эвсэл 3 хувь байхаар оруулав. Мөн тойрогт суудал авсан байх шалгуурыг оруулна.
- Тойргийн хорооны дарга, бүрэлдэхүүнийг гэрчилгээтэй төрийн захиргааны ба үйлчилгээний албан тушаалтан байхаар оруулсан.
- Сонгуульд санал өгсөн иргэн бэхэн тэмдэглэгээ заавал хийлгэнэ.

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Хуулийн төсөл батлагдсанаар Монгол Улсын Эрүүгийн хууль, Төрийн Албаны тухай хууль, Төсвийн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулна.

ТАНИЛЦУУЛГА

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2022 оны 06 дугаар сарын 27-ны өдрийн 01 тоот тогтоол гарснаар Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тогтолцоог сонгох асуудал нь Улсын Их Хурлын бүрэн эрхэд хамаарч байгааг эцэслэн шийдвэрлэсэн.

Өнгөрсөн найман удаагийн Улсын Их Хурлын сонгуулийн дийлэнх олонхыг дан мажоритар системээр явуулсан. 2000 оны ээлжит сонгуулиар нийт сонгогчдын 51.5 хувийн саналыг авсан МАХН Улсын Их Хурлын 76 суудлын 95 хувь буюу 72 суудлыг авсан бол 24.1 буюу нийт сонгогчдын дөрөвний нэгийн саналыг авсан Ардчилсан нам нэг суудал авч байжээ.

2016 онд нийт сонгогчдын 46.5 хувийн саналыг авсан МАН нь УИХ-д 65 суудал буюу нийт суудлын 85.5 хувийг, харин 34.2 хувийн санал авсан Ардчилсан нам 9 буюу нийт суудлын 12 хувийг тус тус авч байв.

Энэ удаагийн парламентыг бүрдүүлсэн 2020 оны Улсын Их хурлын ээлжит сонгуульд сонгогчдын 45 хувийн санал авсан МАН нийт суудлын 82 хувийг авсан бол нийт сонгогчдын 24 хувь буюу дөрвөн сонгогч тутмын нэгийн саналыг авсан АН 11 суудал буюу нийт суудлын 14 хувийг авчээ.

Энэ мэтээр сонгуулийн үр дүн савалж, иргэд сонгогчдын санал гээгддэг муу жишиг мажоритар тогтолцоонд ихээр тохиолдож байна. Нийт сонгогчдын 50-аас доош хувийн санал авсан улс төрийн хүчин хууль тогтоох байгууллагад үнэмлэхүй суудал авч, засгийн бүх эрхийг авч байгаа нь иргэд сонгогчдын хүсэл зориг, шударга ёсны зарчимд нийцэхгүй байна.

Сонгуулийн тогтолцооны энэ гажуудлыг засахын тулд сонгуулийн холимог тогтолцоог хуульчилж, төрийн эрх мэдлийг ард түмэн төлөөлөгчөөр дамжуулан хэрэгжүүлэх боломжийг бүрдүүлэх шаардлагатай.

Одоогийн мөрдөгдөж буй Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулиар аль нэг хүйсийн доод хэмжээ 20 хувьтай байгаа боловч сонгуулийн үр дүнгээр 20 хүрэхгүй гишүүд сонгогддог практик бий. Ийм учраас хүйсийн квот дээр үр дүнтэй уялдах схемийг бүрдүүлэх шаардлага байна.

Мөн сонгуулийг шударгаар явуулах нөхцлийг бүрдүүлэх нь сонгуулийн тогтолцоог зөв сонгохоос дутуугүй ач холбогдолтой. Иймд энэхүү төслөөр сонгуулийг шударгаар зохион байгуулахтай холбоотой зохицуулалтыг дараах байдлаар тусгалаа. Үүнд:

- Сонгуулийн тогтолцоог холимог байхаар хуульчилж, тойргоос 48, жагсаалтаар 28 хүн сонгохоор зааж өгөв.
- Жагсаалт хуваарилахад улс нэг гэдэг зарчим барьсан.
- 48 мандатыг тойрог хуваах зарчмаар хуульд тусгаж өгсөн, өмнөх 12.2 дугаар зүйлийг энэ зарчимд нийцүүлж, өөрчлөн найруулав. Тойрогт хамгийн олон санал авсан нэр дэвшигч явах ба нийт сонгогчийн 28 хувиас доош санал авсан тохиолдолд дахин санал хураалт явагдана.
- Нэр дэвшүүлэх зарчим хэвээр байхаар оруулсан.

- Тойрогт болон жагсаалтад зэрэг нэр дэвшихийг хориглоно.
- Нам, эвслээс нэр дэвшиж байгаа нийт нэр дэвшигчдийн 40-өөс доошгүй хувь нь аль нэг хүйсийнх байна.
- Нам, эвсэл жагсаалтаар нэр дэвшүүлэхдээ 1:1 хүйсийн харьцаатай жагсаалтын дарааллыг үндэслэн нэр дэвшүүлнэ.
- Жагсаалт нээлттэй байна.
- Жагсаалтаар нэр дэвшсэн нам, эвслийн сонгуулийн дүн гаргах, суудал хуваарилах зарчмыг нам эвсэл 3 хувь байхаар оруулав. Мөн тойрогт суудал авсан байх шалгуурыг оруулна.
- Тойргийн хорооны дарга, бүрэлдэхүүнийг гэрчилгээтэй төрийн захиргааны ба үйлчилгээний албан тушаалтан байхаар оруулсан.
- Сонгуульд санал өгсөн иргэн бэхэн тэмдэглэгээ заавал хийлгэнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дүгээр сарын ...-ны өдөр
Улаанбаатар хот

Төрийн

ордон,

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд дараах агуулгатай зүйл, хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/ 4.3.1.Монгол Улсын Их Хурлын **48** гишүүнийг энэ хуульд заасны дагуу байгуулагдсан сонгуулийн тойргоос;

4.3.2.Монгол Улсын Их Хурлын **28** гишүүнийг энэ хуульд заасны дагуу сонгуульд оролцохоор бүртгүүлсэн нам, эвслийн нэр дэвшигчдийн жагсаалтаас.

2/ 5.6. Гадаад улсад байгаа иргэн сонгуульд оролцохоо цахимаар илэрхийлж, энэ хуульд заасан журмын дагуу бүртгүүлэх бөгөөд санал өгөхдөө өөрийн биеэр санал авах байранд очиж өгнө.

3/ 7.4.4. Шуурхай байх.

4/ 7.6. Сонгуулийн төв байгууллагын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд сонгуулийг Сонгуулийн ерөнхий хороо удирдан зохион байгуулж, хариуцлагыг бүрэн хүлээнэ.

7.7.Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага болон холбогдох бусад төрийн байгууллагууд сонгууль зохион байгуулахад шаардлагатай мэдээллийг энэ хуульд заасан үндэслэл, журам, шаардлагын дагуу Сонгуулийн ерөнхий хороонд гарган өгч, сонгууль зохион байгуулахад туслалцаа үзүүлнэ.

7.8. Сонгуульд нэгээс илүү удаа санал өгсөн, эсхүл нэг удаа санал өгсөнөө мэдсээр байж дахин санал өгөхөөр оролдсон нь хууль заасан хариуцлага хүлээх үндэслэл болно.

7.9. Нийтийн албан тушаалтан нь сонгуульд ашиглах иргэний улсын бүртгэлийн мэдээлэл болон сонгогчийн нэрийн жагсаалтад хуурамч мэдээлэл оруулсан, сонгогчийн нэрийг нэгээс илүү хаягт давхардуулан бүртгэсэн, сонгогчийн шилжилт хөдөлгөөнийг хууль зөрчиж гүйцэтгэсэн, сонгуульд нэгээс илүү санал өгөх нөхцөл боломжоор хангасан, уг нөхцөлийг хангахад оролцсон нь Эрүүгийн хуульд заасан хариуцлага хүлээх үндэслэл болно.

7.10. Сонгогчийн нэрийн жагсаалтад Сонгуулийн ерөнхий хорооноос гадна сонгуульд оролцохоор бүртгүүлсэн нам, эвсэл, нэр дэвшигч болон ажиглагч хяналт тавина.

5/ 10.1.14. гадаад улсад байгаа иргэдийн санал авах ажиллагааг зохион байгуулахтай холбогдон гарах зардал;

6/ 11.2. Энэ хуулийн 4.3.1-д заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүнийг сонгох сонгуулийн нутаг дэвсгэр нь тойрогт хуваагдана. Тойрог хуваах зарчмыг энэ хуулиар тогтооно.

7/ 11.4. Улсын Их Хурлын гишүүнийг энэ хуулийн 4.3.2-т заасан жагсаалтаар сонгох сонгуульд Монгол Улсын нутаг дэвсгэр сонгуулийн нэг тойрог байна.

8/ 12.2. Сонгуулийн тойргийг байгуулахдаа Монгол Улсын Үндсэн Хуулийн хоёрдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан суурь зарчимд нийцүүлэн засаг захиргааны нэгж бүрээс төлөөлөл сонгогдох, тойрогт ногдох мандатын тоог тогтоохдоо аймаг, дүүргийн хүн амын тоо, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн хуваарь, газар нутгийн хэмжээ, байршил зэрэг шалгуур үзүүлэлтийг харгалзан хуулиар тогтооно.

Тайлбар: Энэ зүйлийн Засаг захиргааны нэгж гэдгийг Монгол Улсын Үндсэн Хуулийн тавиндолдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан "аймаг, дүүрэг"-ийг ойлгоно.

9/ 20.6.9. Монгол Улсын дипломат төлөөлөгчийн газар байрладаг гадаад улсад суугаа сонгуулийн насны иргэдийн мэдээллийг гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага

20.18. Энэ хуульд заасан журмын дагуу Сонгуулийн ерөнхий хороонд бүртгүүлсэн нам, эвсэл, төрийн бус байгууллагын төлөөлөл сонгогчдын нэрийн жагсаалт үйлдэх, давхардлыг арилгах, нягтлан шалгах, хүргүүлэх үйл ажиллагаатай танилцаж болно.

10/ 29.9.Тойрогт болон жагсаалтад зэрэг нэр дэвшихийг хориглоно.

11/ 30.5.Нам, эвсэл жагсаалтаар нэр дэвшүүлэхдээ 1:1 хүйсийн харьцаатай жагсаалтын дарааллыг үндэслэн нэр дэвшүүлнэ.

12/ 48.1.8. оюутан сурагчдад тэтгэлэг өгөх, эсхүл ирээдүйд өгөхөөр зарлах;

48.1.9. төсвийн байгууллагын цалин нэмэх;

48.1.10. тэтгэвэр, тэтгэмжийг нэмэх;

48.1.11.тухайн жилийн төсөвт тусгаагүй нийгмийн халамж, хамгааллын хөтөлбөр эхлүүлэх, хэрэгжүүлэх, зарлах.

13/ 59.4. Саналын хуудас нь тойрогт нэр дэвшигч болон нам, эвсэлд санал тэмдэглэх хэсэгтэй байна.

14/ 65.16. Санал өгсөн сонгогчид болон сонгогчийн нэрийн жагсаалтын нэгдсэн санд ялгах тэмдэглэгээ хийнэ.

65.17. Энэ хуулийн 65.6-д заасан сонгогчийн гарын хурууны хээ болон царайг тулган таниулах ажиллагааг сонгогчийн нэрийн жагсаалтын нэгдсэн сангаас хийх нөхцөл боломжийг Улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага хариуцах бөгөөд Сонгуулийн Ерөнхий хороо, Тагнуулын байгууллага хяналт тавина.

15/ 71.8.4.Нам, эвсэл бүрийн авсан саналын тоо.

16/ 74.1. Энэ хуулийн 4.3.1 дэх хэсэгт заасан сонгуулийн тойрогт нэр дэвшсэн санал хураалтын дүнг дараах байдлаар гаргана:

74.1.1. Сонгуулийн Ерөнхий хороо нь санал хураалтын дүнд үндэслэн тухайн тойрогт нэр дэвшсэн нийт нэр дэвшигчдийг авсан саналын тоогоор дараалалд оруулан жагсаалт гаргана.

74.1.2. Хамгийн олон санал авсан, тухайн тойрогт ногдох мандатын тоотой тэнцүү тооны нэр дэвшигчийг Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцно.

74.1.3. Тойрогт нэр дэвшигчээс хэн нь ч тухайн тойрогт санал өгсөн сонгогчдын 28 ба түүнээс дээш хувийн санал аваагүй бол уг тойргийн дүнг тусад нь гаргана.

74.1.4 Тойрогт санал өгсөн сонгогчдын 28 ба түүнээс дээш хувийн санал авсан нэр дэвшигчийн тоо тухайн тойргийн мандатын тоонд хүрэхгүй бол үлдсэн мандатад дахин санал хураалт явуулна.

74.2. Дараах шаардлагыг хангасан нам, эвсэлд энэ хуульд заасны дагуу суудал хуваарилна:

74.2.1. Энэ хуулийн 4.3.1 дэх хэсэгт заасан тойрогт ногдох нийт мандатын 50 буюу түүнээс дээш хувьд нэр дэвшүүлж, суудал авсан байх.

74.2.2. Намын тухайд намд өгсөн нийт саналын 3 буюу түүнээс дээш хувийн санал авсан байх;

74.2.3. Хоёр ба түүнээс дээш нам бүхий эвслийн тухайд нам, эвсэлд өгсөн нийт саналын 5 буюу түүнээс дээш хувийн санал авсан байх;

74.3. Сонгуулийн ерөнхий хороо энэ хуулийн 4.3.2-т заасан жагсаалтаар нэр дэвшигчийн санал хураалтын дүнг дараах байдлаар гаргана:

74.3.1. Санал хураалтын дүнг үндэслэн нам, эвсэл тус бүрээр авсан саналынх нь тоо, хувиар дараалалд оруулан жагсаалт гаргана.

74.3.2. Энэ хуулийн 74.2-т заасан шаардлага хангаагүй нам, эвслийн авсан нийт саналын хувийг мөн хуулийн 74.2-т заасан шаардлага хангасан нам, эвсэлд тэнцүү хэмжээгээр хуваан тус бүрийн авсан саналын хувь дээр нэмж тооцно.

74.3.3. Энэ хуулийн 74.3.2-т заасны дагуу тооцож гаргасан хувиудын нийлбэрийг 28-д хувааж нэг суудалд ногдох саналын тоо, хувийг тооцож гаргана.

74.3.4. Энэ хуулийн 74.3.2-т заасны дагуу тооцож гаргасан нам, эвсэл тус бүрийн авсан саналын хувийг энэ хуулийн 74.3.3-д заасны дагуу тооцож гаргасан нэг суудалд ногдох саналын хувьд хувааж Улсын Их Хурлын гишүүний 28 суудлыг их үлдэгдлийн зарчмаар хувь тэнцүүлэн хуваарилна.

Тайлбар: Их үлдэгдлийн зарчмаар хувь тэнцүүлэх хуваарилах гэж энэ хуулийн 74 дүгээр зүйлийн 74.3.4-т заасны дагуу нэг суудалд ногдох саналын хувьд хуваахдаа бутархай нарийвчлалтай гаргаж, эхний ээлжинд бүхэл хэсэгт нь тэнцэх суудлыг хуваарилах, хэрэв хуваарилагдаагүй суудал үлдвэл хамгийн их үлдэгдэл буюу хамгийн их бутархай хувьтайгаас нь эхлэн нэг нэгээр суудлыг нам, эвсэлд нэмж хуваарилах зарчмаар бүх суудлыг хуваарилж дуусахыг ойлгоно.

74.3.5. Сонгуулийн ерөнхий хороо энэ хуульд заасны дагуу нам, эвслээс ирүүлсэн нэр дэвшигчдийн жагсаалтыг үндэслэн энэ хуулийн 74.3.4-т заасны дагуу хуваарилсан суудлын тоотой тэнцүү тооны нэр дэвшигчийг Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгогдсонд тооцно.

77.2. Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.3.1-т заасан сонгуулийн тойрогт нэр дэвшиж сонгогдсон Улсын Их Хурлын гишүүний орон гарсан, мөн энэ хуулийн 77

дугаар зүйлийн 77.1-д заасны дагуу сонгогдсонд тооцох дараагийн нэр дэвшигч үлдээгүй бол нөхөн сонгууль явагдана.

2 дугаар зүйл: Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн дараах хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/ 4 дүгээр зүйлийн 4.3 дахь хэсэг:

"4.3.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин нэгдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу Улсын Их Хурлын 76 гишүүнийг дараах байдлаар сонгоно:"

2/ 7 дугаар зүйлийн 7.1 дахь хэсэг:

7.1.Сонгуулийн зарчим нь Монгол Улсын иргэний сонгох, сонгогдох эрхийг хангах, санал гээгдэхгүй байх зарчимд үндэслэнэ.

3/ 9 дүгээр зүйлийн 9.2 дахь хэсэг:

9.2. Ээлжит сонгуулийн санал авах өдөр нь ээлжит сонгуулийн жилийн 06 дугаар сарын сүүлийн хагасын аль нэг ажлын өдөр байх бөгөөд гадаад улсад байгаа иргэдээс санал авах өдөр /цаашид "гадаадад санал авах өдөр" гэх/-ийг сонгуулийн төв байгууллага /цаашид "Сонгуулийн ерөнхий хороо" гэх/-ын саналыг үндэслэн Улсын Их Хурал тогтооно.

4/ 14 дугаар зүйлийн 14.12 дахь хэсэг:

14.12. Сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүн нь Улсын Их Хурлаас баталсан сонгуулийн хорооны гишүүний ёс зүйн дүрэмд захирагдах бөгөөд Сонгуулийн хорооны дарга, нарийн бичгийн даргыг тухайн шатны Иргэдийн төлөөлөгчдийн хуралд суудалтай нам, эвслээс солбиж томилно.

5/ 30 дугаар зүйлийн 30.1 дэх хэсэг:

"30.1.Нам, эвсэл нь энэ хуулийн 4.3.1 дэх хэсэг заасан сонгуулийн тойрогт нэр дэвшигч нэр дэвшүүлэхгүй байх эсхүл хэдэн ч тойрогт нэр дэвшүүлэх эрхтэй бөгөөд нийт 48-аас илүүгүй хүнийг энэ хуульд заасны дагуу байгуулагдсан сонгуулийн тойрогт, 28-аас илүүгүй хүнийг жагсаалтаар тус тус нэр дэвшүүлнэ"

6/ 30 дугаар зүйлийн 30.1 дэх хэсэг:

30.2.Нам, эвслээс нэр дэвшиж байгаа нийт нэр дэвшигчийн 40-оос доошгүй хувь нь аль нэг хүйсийнх байна.

7/ 51 дүгээр зүйлийн 51.3:

51.3. Сонгуульд оролцох сонирхол бүхий нам, эвсэл, нэр дэвшигч сонгуулийн жилийн 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс сонгуулийн хандивын дансыг нээлгэж болно.

8/ 65.6. Санал авах байранд ажиллаж буй итгэмжлэгдсэн ажилтан санал өгөхөөр ирсэн сонгогчийн гарын хурууны хээ болон царайг нэгдсэн сан дахь сонгогчийн нэрсийн жагсаалттай тулган таниулж, энэ хуулийн 66.5-д заасан бэхэн

тэмдэглэгээ хийгдсэн эсэхийг нягтлан шалгасны үндсэн дээр зөрчилгүй бол сонгогчийн бүртгэлийн хуудас олгоно.

9/ 66.5. Сонгогч саналаа тэмдэглэсэн саналын хуудсаа санал тоолох төхөөрөмж /саналын хайрцаг/-д хийсний дараа санал өгснийг батлах бэхэн тэмдэглэгээг баруун гарын долоовор хуруунд хийлгэж санал авах байраас гарна. Сонгогчийн сонгуульд оролцсоныг батлах бэхэн тэмдэглэгээг дахин болон нэмэлт саналт хураалт явагдах үед баруун гарын долоовор хуруунаас өөр аль нэг хуруунд хийнэ.

3 дугаар зүйл: Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт “иргэн” гэсний дараа “гадаад улсад суугаа Монгол Улсын иргэн” гэснийг, 10 дугаар зүйлийн 10.1.3 дахь хэсэгт “программ хангамж” гэсний дараа “сонгогч санал өгсөнийг тэмдэглэх бэх түүний дагалдах хэрэглэл” гэснийг, 20 дугаар зүйлийн 20.1 дэх хэсгийн “шийдвэрлэх ажлыг” гэсний дараа “Сонгуулийн ерөнхий хорооны хяналт дор” гэснийг, “зохион байгуулж,” гэсний дараа “энэ хуульд заасан журмын хүрээнд” гэснийг, 20.5 дахь хэсгийн “холбогдох мэдээлэлтэй” гэсний дараа “болон байнга оршин суугаа хаягт бүртгэлтэй бусад сонгогчдын мэдээлэлтэй” гэснийг, 20.13 дахь хэсгийн “цахим хэлбэрээр” гэсний өмнө “санал авах өдрөөс 5 хоногийн өмнө 2 удаа” гэснийг, 20.14 дэх хэсгийн “хэлбэртэй” гэсний араас “нэгдсэн нэг сантай” гэснийг, 20.16 дахь хэсгийн “байгууллага” гэсний дараа “Сонгуулийн Ерөнхий хороотой хамтран” гэснийг, 23 дугаар зүйлийн 23.1 дэх хэсгийн “жагсаалт дахь” гэсний дараа “энэ хуулийн 20.5 дахь хэсэгт заасан” гэснийг, “буруу бүртгэгдсэн,” гэсний дараа “байнга оршин суугаа газрын хаягт нь бүртгэлгүй сонгогч нэмэгдсэн зэрэг асуудлаар” гэснийг, “бичгээр” гэсний дараа “болон цахимаар” гэснийг, “ 67 дугаар зүйлийн 67.14 дэх хэсэгт “67.13” гэсний өмнө “67.1” гэснийг ... гэснийг тус тус нэмсүгэй.

4 дүгээр зүйл: Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.11 дэх хэсгийн “14-өөс доошгүй” гэснийг “5-аас доошгүй” гэж, 20.13 дахь хэсгийн “санал авах өдрөөс 20-иос доошгүй хоногийн өмнө” гэснийг “нам, эвсэл бүртгүүлснээс хойш ажлын 3 хоногт” гэж, 23 дугаар зүйлийн 23.1 дэх хэсгийн “14-өөс доошгүй” гэснийг “5-аас доошгүй” гэж, гэж тус тус өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл: Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн... гэснийг тус тус хассугай.

6 дугаар зүйл: Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.2 дахь хэсэг, 11 дүгээр зүйлийн 11.2, 12 дугаар зүйлийн 12.4, 14.12 дахь хэсэг, 20 дугаар зүйлийн 20.15 дахь хэсэг, 30 дугаар зүйлийн 30.1 дэх хэсэг, 50 дугаар зүйл, 51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэг, 65 дугаар зүйлийн 65.6, ... дахь заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

7 дугаар зүйл: Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.5 дахь хэсгийн дугаарыг 12.4 гэж, 20 дугаар зүйлийн 20.16 дахь хэсгийн дугаарыг 20.15, 20.17 дахь хэсгийн дугаарыг 20.16 гэж, гэж тус тус өөрчилсүгэй.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд дараах агуулгатай зүйл, хэсэг, заалт нэмсүгэй:

28.8.“Дэд хорооны даргыг харъяалах Байнгын хорооны хуралдаанаар гишүүдийн олонхын саналаар сонгох бөгөөд Төсвийн зарлагын дэд хороо” гэсний араас “Сонгогчдын нэрсийн жагсаалт, бүртгэлийн хяналтын дэд хорооны даргыг цөөнхийн бүлгийн гишүүдээс, хэрэв цөөнхийн бүлэг байгуулах гишүүдийн тоо хүрэхээргүй бол цөөнхийн гишүүдээс сонгоно” гэж нэмэх

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ЭРҮҮГИЙН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Эрүүгийн хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах зүйл, хэсэг нэмсүгэй:

1/1.14 дүгээр зүйлийн 14.6 дахь хэсэг:

“сонгуульд нэгээс илүү санал өгсөн” гэсний дараа “санал өгөхийг завдсан” гэж;

2/1.14 дүгээр зүйлийн 14.7 дахь хэсэг:

“...авахыг зохион байгуулсан” гэсний дараа “сонгуульд ашиглах иргэний улсын бүртгэлийн мэдээлэл болон сонгогчийн нэрийн жагсаалтад хуурамч мэдээлэл оруулсан, сонгогчийн нэрийг нэгээс илүү хаягт давхардуулан бүртгэж сонгуульд илүү санал өгөх нөхцөлөөр хангасан” гэж тус тус нэмсүгэй.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Төсвийн тухай хуульд дор дурдсан агуулгатай дараахь зүйл, хэсэг нэмсүгэй:

6.4.9. Бүх шатны сонгуулийн өмнөх жилийн төсвийг батлахдаа оюутан, сурагчдад тэтгэлэг, тусламж өгөх, цалин, тэтгэвэр, тэтгэмж нэмэх, нийгмийн халамж хамгааллын төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг хориглох.

Гарын үсэг

**УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫН СУДАЛГАА**

Улаанбаатар хот 2022 он

**УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫН СУДАЛГАА**

НЭГ. Ерөнхий мэдээлэл

ХОЁР. Асуудлын дүн шинжилгээ

ГУРАВ. Асуудлыг зохицуулах хувилбарууд, тэдгээрийн харьцуулалт

ДӨРӨВ. Асуудлыг зохицуулах хувилбарууд, эерэг болон сөрөг тал дээр хийсэн харьцуулалт

ТАВ. Сонгосон хувилбарын үр нөлөөг тандан судалсан байдал

ЗУРГАА. Зохицуулалтын хувилбаруудыг харьцуулсан дүгнэлт

ДОЛОО. Олон улсын болон бусад улсын хууль эрх зүйн зохицуулалттай харьцуулсан байдал

НАЙМ. Зөвлөмж

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТАНДАН СУДАЛГАА

НЭГ. Ерөнхий мэдээлэл

Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлгийн гишүүд хэлэлцэн Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг өргөн барьж байна. Сонгуулийн тогтолцоонд пропорциональ элементийг оруулах, улмаар гадаад буй иргэдийн саналыг авах, хүйсийн харьцааг нарийвчлан заах, жагсаалтын саналыг нам бус иргэдээр эрэмбэлүүлэх гэх мэт олон жилийн турш яригдсан, нийгмийн эрэлттэй агуулгуудыг тусган уг хуулийн төслийг өргөн барьж байна.

ХОЁР. Асуудалд дүн шинжилгээ хийх

Асуудлын хамрах хүрээ

Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаарх тандалт судалгаа шинжилгээг хийсэн.

Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулахтай холбогдуулан иргэдээс гаргасан санал, тухайн салбарын судлаачдын хүсэлт зэргийг судалж энэхүү судалгааг хийсэн болно.

Эрх зүйн зохицуулалтын талаар:

- Тухайн асуудлаар эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж буй этгээдүүд:
Монгол Улсын нийт иргэн, хуулийн этгээдүүдийн эрх ашиг хөндөгдөж байна.
- Тухайн асуудал үүссэн шалтгаан, нөхцөл
Улсын Их Хурлын сонгуулиудын түүхэн үр дүнг судлан, сургамж, алдааг анхааран, тэдгээрийг нарийвчлан зохицуулж, одоо үүсээд буй зохицуулалтгүй хийдэлтэй асуудлыг хуульчлах шаардлагатай. Энэ хүрээнд иргэдийн сонгох, сонгогдох эрх хийгээд гээгдэж буй саналыг аль болох бага байлгахад анхаарч, сонгуульай холбоотой түгээмэл зөрчлүүдийг залруулахад чиглэн хариуцлагын механизмыг хуульчлах шаардлагатай болсон.

ГУРАВ. Асуудлыг шийдвэрлэх зорилго

2.1. Гол зорилго, зорилт

Энэхүү үнэлгээний тайлангийн нэгд заасан асуудлыг шийдвэрлэх хэрэгцээ шаардлага урган гарч байгаатай холбогдуулан Аргачлалын 4-т заасны дагуу асуудлыг шийдвэрлэх ерөнхий зорилгыг дараах байдлаар тодорхойлж байна.

Улсын Их хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар иргэдийн сонгох, сонгогдох эрх хангагдаж, санал гээгдэх, гадаадад буй иргэдийн саналаа өгөх боломж бүрдэнэ.

ДӨРӨВ. Асуудлыг зохицуулах хувилбарууд, тэдгээрийн харьцуулалт

3.1. Асуудлыг зохицуулах хувилбарууд

Энэхүү үнэлгээний тайлангийн Нэгд заасан асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой хувилбаруудыг тогтоож, Аргачлалын 5-д заасны дагуу "зорилгод хүрэх байдал" буюу Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл боловсруулах замаар нийгэм дээрх бэрхшээлийг арилгах зорилгоор шийдлийг сонгох хувилбарыг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.3 дахь заалт, Хууль

тогтоомжийн хэрэгцээ шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалд тус тус заасны дагуу Хуулийн төсөл боловсруулах шаардлагатай гэж үзэж байна.

Асуудалд дүн шинжилгээ хийх явцад хуулийг батлахгүйгээр асуудлыг шийдвэрлэх гарцуудын талаар тодорхой судалгаанууд хийгдсэн.

- “Тэг” хувилбар буюу хуулийн төсөл боловсруулахаас татгалзах. Энэ тохиолдолд өнөөгийн мөрдөж буй эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд зохицуулалт байх боловч одоо үүсч буй хэрэгцээ шаардлагыг хангах боломжгүй байна. Улмаар төсөв, төсвийн хүрээний мэдэгдлийг ямар уялдаа бодлогогүйгээр төлөвлөх, түүний төлөө хүлээх хариуцлагын механизм байхгүй байна. Хуулийн төслийг боловсруулахгүй байх нь үүсч буй хүндрэлийг шийдвэрлэх боломжгүйд хүрэхээр байна.
- Хэвлэл мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх. Уг асуудал нь хуулиар шууд зохицуулагдах харилцаа учир хуулийн төсөл боловсруулах шаардлагатай.
- Зах зээлийн механизмаар төрөөс зохицуулалт хийх. Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх. Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх буюу шууд мөнгөн хэлбэрийн дэмжлэг үзүүлэх аргаар зохицуулах боломжгүй юм. Энэ нь зарчим буюу бодлого төлөвлөх, хэрэгжилтийг хангах процессын зохицуулалт болно.
- Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх. Төсөв боловсруулах асуудал нь Үндсэн хуулийн дагуу Засгийн газрын бүрэн бэрх, батлах асуудал нь УИХ-ын бүрэн эрх тул бусад этгээдээр гүйцэтгүүлэх боломжгүй харилцаа юм.
- Захиргааны шийдвэр гаргах. Үндсэн хуульд зааснаар төсөв, төсвийн хүрээний мэдэгдэл болон төсвийн тусгай үндэслэлийг хуулиар тогтоож өгсөн бөгөөд уг харилцааг хуулиар зохицуулах зайлшгүй шаардлагатай учир захиргааны шийдвэр гаргах арга замаар шийдвэрлэх боломжгүй юм.
- Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасны дагуу хуулийн төсөл батлах замаар шийдвэрлэх боломжтой юм.

3.2. Зохицуулалтын хувилбаруудын эерэг болон сөрөг талыг харьцуулсан тухай

Зорилгод хүрэх байдал: Зорилгод хүрэх байдлыг өмнө хийгдсэн судалгаа, санал асуулга, ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа этгээдүүд болон салбарын мэргэжилтнүүдийн санал зэргийг үндэслэн тодорхойллоо.

Тэг хувилбарыг сонгосноор тухайн асуудал шийдвэрлэгдэхгүй орхигдох сөрөг талтай.

Хэвлэл мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх хувилбарыг сонгосноор тухайн харилцааг зохицуулах боломжгүй тул уг хувилбарыг сонгох боломжгүй байна.

Зах зээлийн механизмаар төрөөс зохицуулалт хийх. Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх хувилбарыг сонгосноор төрөөс санхүүгийн интервенц хийх буюу шууд мөнгөн хэлбэрийн дэмжлэг үзүүлэх аргаар зохицуулах боломжгүй юм.

Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх хувилбарыг сонгосноор боломжгүй бөгөөд хуульд заасны дагуу төрийн байгууллага өөрөө хариуцан гүйцэтгэх шаардлагатай.

Захиргааны шийдвэр гаргах хувилбар сонгосноор бүрэн хэрэгжилтийг хангах боломжгүй юм.

Зардал, үр өгөөжийн харьцаа: Хуулийн төсөл баталснаар нэмэлт зардал гарахгүй тул зардлын тооцоо хийх шаардлагагүй.

3.3. Хамгийн үр дүнтэй хувилбарын тухай

Энэхүү тандан судалгааг хийх явцад зохицуулалтын нэг л хувилбар буюу хууль тогтоомжийн төслийг боловсруулах хувилбарыг сонгон авсан болно. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5.1-т заасны дагуу хуулийн төсөл боловсруулан хуулийн төсөл батлах замаар шийдвэрлэх боломжтой гэж үзсэн.

ТАВ. Зохицуулалтын хувилбарын үр нөлөөний талаар

Сонгосон хувилбарын үр нөлөөг аргачлалд заасны дагуу ерөнхий асуултуудад хариулах замаар дүгнэлтийг нэгтгэн хууль тус бүрээр гаргалаа.

**ХҮНИЙ ЭРХ, ЭДИЙН ЗАСАГ, НИЙГЭМ, БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ
ҮР НӨЛӨӨНИЙ ТАНДАЛТЫН СУДАЛГАА
ХҮНИЙ ЭРХЭД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ**

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт	Тайлбар
1.Хүний эрхийн суурь зарчмуудад нийцэж байгаа эсэх	1.1.Ялгаварлан гадуурхахгүй ба тэгш байх		
	1.1.1.Ялгаварлан гадуурхахыг хориглох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.1.2.Ялгаварлан гадуурхсан буюу аль нэг бүлэгт давуу байдал үүсгэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.1.3.Тодорхой эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг сайжруулах зорилгоор авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ бол олон улсын болон үндэсний хууль тогтоомжид заасан хүний эрхийн хэм хэмжээтэй нийцэж байгаа эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.2.Оролцоог хангах		
	1.2.1.Зохицуулалтын хувилбарыг сонгохдоо оролцоог хангасан эсэх, ялангуяа эмзэг бүлэг, цөөнхийн оролцоо боломжийг бүрдүүлсэн эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.2.2.Зохицуулалтыг бий болгосноор эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа, эсхүл хөндөгдөж болзошгүй иргэдийг тодорхойлсон эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3.Хууль дээдлэх зарчим ба сайн засаглал, хариуцлага		
	1.3.1.Зохицуулалтыг бий болгосноор хүний эрхийг хөхүүлэн дэмжих, хангах, хамгаалах явцад ахиц дэвшил гарах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3.2.Зохицуулалтын хувилбар нь хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээ, хүний эрхийг хамгаалах механизмийн талаар НҮБ-аас өгсөн зөвлөмжид нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Монгол Улсын нэгдэн орсон Олон улсын гэрээнд аливаа байдлаар харшлаагүй бөгөөд хүний эрхийг хамгаалахад чиглэгдэж байна.
1.3.3.Хүний эрхийг зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг тусгах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй	
2.Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулсан эсэх	2.1.Зохицуулалт нь хүний эрхийг хязгаарлах тохиолдолд энэ нь хууль ёсны ашиг сонирхолд нийцсэн эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2.Хязгаарлалт тогтоох нь зайлшгүй эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн хязгаарлалт тогтоохгүй
3.Эрх агуулагч	3.1.Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлгүүд буюу эрх агуулагчдыг тодорхойлсон эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй.
	3.2.Эрх агуулагчдыг эмзэг байдлаар нь ялгаж тодорхойлсон эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн байдлаар ялгаж тодорхойлоогүй
	3.3.Зохицуулалтын хувилбар нь энэхүү эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг харгалзан	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

	үзэж, тэдний эмзэг байдлыг дээрдүүлэхэд чиглэсэн эсэх		
	3.4.Эрх агуулагчдын, ялангуяа эмзэг бүлгийн ялгаатай хэрэгцээг тооцсон мэдрэмжтэй зохицуулалтыг тусгах эсэх (хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнх, гагцхүү эдгээрээр хязгаарлахгүй)	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Үүрэг хүлээгч	4.1.Үүрэг хүлээгчдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Төр үүрэг хүлээнэ
5.Жендэрийнэрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд нийцүүлсэн эсэх	5.1.Жендэрийн үзэл баримтлалыг тусгасан эсэх	Үгүй	Уг тогтоолд жендэрийн эрх хөндөгдөхгүй болно.
	5.2.Эрэгтэй, эмэгтэй хүний тэгш эрх, тэгш боломж, тэгш хандлагын баталгааг бүрдүүлэх эсэх	Үгүй	Уг тогтоолд жендэрийн эрх хөндөгдөхгүй болно.

ЭДИЙН ЗАСАГТ ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Хавсралт-2

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт	Тайлбар
1.Дэлхийн зах зээлд дээр өрсөлдөх чадвар	1.1.Дотоодын аж ахуйн нэгж болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж хоорондын өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.2.Хил дамнасан хөрөнгө оруулалтын шилжилт хөдөлгөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх (эдийн засгийн байршил өөрчлөгдөхийг оролцуулан)	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3.Дэлхийн зах зээлд дээрх таагүй нөлөөллийг Монголын зах зээлд орж ирэхээс хамгаалахад нөлөөлж чадах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Дотоодын зах зээлийн өрсөлдөх чадвар болон тогтвортой байдал	2.1.Хэрэглэгчдийн шийдвэр гаргах боломжийг бууруулах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2.Хязгаарлагдмал өрсөлдөөний улмаас үнийн хөөрөгдлийг бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Зах зээлд шинээр орж ирж байгаа аж ахуйн нэгжид бэрхшээл, хүндрэл бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.4.Зах зээлд шинээр монополийг бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3.Аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн болон захиргааны зардал	3.1.Зохицуулалтын хувилбарыг хэрэгжүүлснээр аж ахуйн нэгжид шинээр зардал үүсэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Санхүүжилтийн эх үүсвэр олж авахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Зах зээлээс тодорхой бараа бүтээгдэхүүнийг худалдан авахад хүргэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.4.Бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтад ямар нэг хязгаарлалт, эсхүл хориг тавих эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.5.Аж ахуйн нэгжийг үйл ажиллагаагаа зогсооход хүргэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Мэдээлэх үүргийн үүсч захиргааны зардлын ачаалал	4.1.Хуулийн этгээдэд захиргааны шинж чанартай нэмэлт зардал (Тухайлбал, мэдээлэх, тайлан гаргах г.м) бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Өмчлөх эрх	5.1.Өмчлөх эрхийг (үл хөдлөх, хөдлөх эд хөрөнгө, эдийн бус баялаг зэргийг) хөндсөн зохицуулалт бий болох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2.Өмчлөх эрх олж авах, шилжүүлэх болон хэрэгжүүлэхэд хязгаарлалт бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.3.Оюуны өмчийн (патент, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх зэрэг) эрхийг хөндсөн зохицуулалт бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

6.Инноваци болон судалгаа шинжилгээ	6.1.Судалгаа шинжилгээ, нээлт хийх, шинэ бүтээл гаргах асуудлыг дэмжих эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Үйлдвэрлэлийн шинэ технологи болон шинэ бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэх, дэлгэрүүлэхийг илүү хялбар болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
7.Хэрэглэгч болон гэр бүлийн төсөв	7.1.Хэрэглээний үнийн түвшинд нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.2.Хэрэглэгчдийн хувьд дотоодын зах зээлийг ашиглах боломж олгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.3.Хэрэглэгчдийн эрх ашигт нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.4.Хувь хүний/гэр бүлийн санхүүгийн байдалд (шууд буюу урт хугацааны туршид) нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
8.Тодорхой бүс нутаг, салбарууд	8.1.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байрыг шинээр бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.2.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байр багасгах чиглэлээр нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.3.Жижиг, дунд үйлдвэр, эсхүл аль нэг салбарт нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
9.Төрийн захиргааны байгууллага	9.1.Улсын төсөвт нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	9.2.Шинээр төрийн байгууллага байгуулах, эсхүл төрийн байгууллагад бүтцийн өөрчлөлт хийх шаардлага тавигдах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	9.3.Төрийн байгууллагад захиргааны шинэ чиг үүрэг бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
10.Макро эдийн засгийн хүрээнд	10.1.Эдийн засгийн өсөлт болон ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	10.2.Хөрөнгө оруулалтын нөхцөлийг сайжруулах, зах зээлийн тогтвортой хөгжлийг дэмжих эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	10.3.Инфляц нэмэгдэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
11.Олон улсын харилцаа	11.1.Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Олон улсын гэрээ, хэлэлцээртэй нийцнэ.

НИЙГЭМД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт	Тайлбар
1.Ажил эрхлэлтийн байдал, хөдөлмөрийн зах зээл	1.1.Шинээр ажлын байр бий болох эсэх	Үгүй	Шинээр ажлын байр бий болохгүй
	1.2.Шууд болон шууд бусаар ажлын байрны цомхтгол бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3.Тодорхой ажил мэргэжлийн хүмүүс болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.4.Тодорхой насны хүмүүсийн ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Ажлын стандарт, хөдөлмөрлөх эрх	2.1.Ажлын чанар, стандартад нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2.Ажилчдын эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Ажилчдын эрх, үүрэгт шууд болон шууд бусаар нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.4.Шинээр ажлын стандарт гаргах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.5.Ажлын байранд технологийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон өөрчлөлт бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3.Нийгмийн тодорхой бүлгийг хамгаалах асуудал	3.1.Шууд болон шууд бусаар тэгш бус байдал үүсгэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Тодорхой бүлэг болон хүмүүст сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх. Тухайлбал, эмзэг бүлэг, хөгжлийн бэршээлтэй иргэд, ажилгүй иргэд, үндэстний цөөнхөд гэх мэт	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Гадаадын иргэдэд илэрхий нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Төрийн удирдлага, сайн засаглал, шүүх эрх мэдэл, хэвлэл мэдээлэл, ёс суртахуун	4.1.Засаглалын харилцаанд оролцогчдод нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.2.Төрийн байгууллагуудын үүрэг, үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.3.Төрийн захиргааны албан хаагчдын эрх, үүрэг, харилцаанд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.4.Иргэдийн шүүхэд хандах, асуудлаа шийдвэрлүүлэх эрхэд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.5.Улс төрийн нам, төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал	5.1.Хувь хүн/нийт хүн амын дундаж наслалт, өвчлөлт, нас баралтын байдалд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

	5.2.Зохицуулалтын хувилбарын улмаас үүсэх дуу чимээ, агаар, хөрсний чанарын өөрчлөлт хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.3.Хүмүүсийн амьдралын хэв маяг (хооллолт, хөдөлгөөн, архи, тамхины хэрэглээ)-т нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
6.Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, боловсролын систем	6.1.Нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Ажилчдын боловсрол, шилжилт хөдөлгөөнд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.3.Иргэдийн боловсрол (төрийн болон хувийн хэвшлийн боловсролын байгууллага) олох, мэргэжил эзэмших, давтан сургалтад хамрагдахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.4.Нийгмийн болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.5.Их, дээд сургуулиудын үйл ажиллагаа, өөрийн удирдлагад нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
7.Гэмт хэрэг, нийгмийн аюулгүй байдал	7.1.Нийгмийн аюулгүй байдал, гэмт хэргийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.2.Хуулийг албадан хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.3.Гэмт хэргийн илрүүлэлтэд нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.4.Гэмт хэргийн хохирогчид, гэрчийн эрхэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
8.Соёл	8.1.Соёлын өвийг хамгаалахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.2.Хэл, соёлын ялгаатай байдал бий болгох эсэх, эсхүл уг ялгаатай байдалд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.3.Иргэдийн түүх, соёлоо хамгаалах оролцоонд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт	Тайлбар
1.Агаар	1.1.Зохицуулалтын хувилбарын үр дүнд агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Зам тээвэр, түлш, эрчим хүч	2.1.Тээврийн хэрэгслийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх/бууруулах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2.Эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Эрчим хүчний үйлдвэрлэлд нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.4.Тээврийн хэрэгслийн агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3.Ан амьтан, ургамлыг хамгаалах	3.1.Ан амьтны тоо хэмжээг бууруулах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Ховордсон болон нэн ховор амьтан, ургамалд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Ан амьтдын нүүдэл, суурьшилд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.4.Тусгай хамгаалалттай газар нутагт сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Усны нөөц	4.1.Газрын дээрх ус болон гүний ус, цэвэр усны нөөцөд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.2.Усны бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.3.Ундны усны чанарт нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Хөрсний бохирдол	5.1.Хөрсний бохирдолтод нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2.Хөрсийг эвдэх, ашиглагдсан талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
6.Газрын ашиглалт	6.1.Ашиглагдаагүй байсан газрыг ашиглах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.3.Экологийн зориулалтаар хамгаалагдсан газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
7.Нөхөн сэргээгдэх/нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялаг	7.1.Нөхөн сэргээгдэх байгалийн баялгийг өөрөө нөхөн сэргээгдэх чадавхийг нь алдагдуулахгүйгээр зохистой ашиглах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.2.Нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялгийн ашиглалт нэмэгдэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

ЗУРГАА. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАНУУДЫГ ХАРЬЦУУЛСАН ДҮГНЭЛТ

Иймээс аргачлалын 7-д зааснаар хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах хувилбарыг сонгосон.

Хувилбаруудын эерэг болон сөрөг тал, зорилгод хүрэх байдал, зардал, үр өгөөжийн харьцаа, хүний эрх, эдийн засагт, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө, хууль тогтоомжтой нийцэж буй эсэх, гарч болох сөрөг үр дагавар, түүнийг арилгах хувилбар байгаа эсэх гэсэн шалгуураар дахин нягтлан үзэж, хуулийн төсөл боловсруулах замаар шийдвэрлэх боломжтой гэж дүгнэлээ.

**УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН СУДАЛГААНЫ
ТАЙЛАН**

Улаанбаатар хот 2022 он

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Энэхүү үнэлгээг Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасны дагуу дүн шинжилгээ хийх, үр нөлөөг тооцож, давхардал, хийдэл, зөрчлийг илрүүлэн, хуулийн зүйл, заалтыг ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой байдлаар боловсруулахад зөвлөмж өгөх зорилгоор гүйцэтгэлээ.

Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5 дугаар бүлэгд заасны дагуу "Улсын Их Хурлын тогтоол" хэлбэрээр боловсруулагдсан.

Хуулийн төслүүдийн үр нөлөөг үнэлэх ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан "Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал"-д /цаашид "Аргачлал" гэх/ заасны дагуу дараах үе шатаар хийлээ.

1. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
2. Хуулийн төслөөс үр нөлөө тооцох хэсгээ тогтоох;
3. Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
4. Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх.

ХОЁР. ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

Тус үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан Аргачлалын 2.9-д заасныг үндэслэн 6 шалгуур үзүүлэлтээс дараах 4 шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо.

Үүнд:

1. Зорилгод хүрэх байдал;
2. Практикт хэрэгжих боломж;
3. Ойлгомжтой байдал;
4. Харилцан уялдаа зэрэг болно.

Шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон үндэслэл:

"Зорилгод хүрэх байдал" гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зорилго нь үзэл баримтлалд тусгасан хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлагад нийцэж байгаа байдал, хуулийн төсөлд тусгагдсан зохицуулалтууд нь хуулийн төслийн зорилгод хүрэх боломжтой байдлаар томъёологдсон эсэхийг үнэллээ. Энэхүү үнэлгээг хийхдээ хуулийн төслийн үзэл баримтлалтай танилцаж, хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага, хуулийн төслийн зорилго болон зорилгод хүрэхэд чиглэгдсэн,

мөн түүнийг тодорхой илэрхийлж чадахуйц арга хэмжээ, зохицуулалтыг сонгож авсан болно.

“Практикт хэрэгжих боломж” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зүйл, заалтууд тэдгээрийг дагаж мөрдөх болон хэрэгжүүлэх этгээдэд тухайн хуулийн төслийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо байгаа эсэхийг үнэлэхээр сонгосон болно.

“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь түүнийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдэд ойлгомжтой, логик дараалалтай томъёологдсон эсэхийг шалгах үүднээс хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах байдлаар үнэлгээг хийхээр сонголоо.

“Харилцан уялдаа” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь бүхэлд нь Монгол Улсын Үндсэн Хууль, холбогдох бусад хуульд нийцсэн эсэхийг Аргачлалд заасан асуултад хариулах замаар үнэлгээг хийхээр тооцов.

ГУРАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үр нөлөөг үнэлэхэд хамруулах хэсэг, түүнийг шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар тогтоолоо.

д/д	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дэвшүүлсэн зорилгыг хангах эсэхэд дүн шинжилгээ хийх.
2	Практикт хэрэгжих боломж	Хуулийн төслийн 4 ^{1.2} дүгээр зүйл	Хуулийн төслийн сонгосон зүйлүүд практикт хэрэгжих боломжтой эсэхийг холбогдох хуулийн зохицуулалт хоорондын уялдаа, хэрэгжилтийн практик, мэргэжилтнүүдийн санал, дүгнэлтэд тулгуурлан дүн шинжилгээ хийнэ.
3	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төслийг зохицуулалтыг бүхэлд нь хамруулах	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 28, 29, 30 дугаар зүйл, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах.
4	Харилцан уялдаа	Хуулийн төслийг зохицуулалтыг бүхэлд нь хамруулах	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1, 29.1.5, 29.1.7, 29.1.10-т болон Аргачлалын 4.10-т заасан

			шаардлага, шалгуурыг хангасан шалгах.
--	--	--	---------------------------------------

Дээрх урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирсон шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг дараах байдлаар үнэллээ.

“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

Өмнөх мажоратор тогтолцоогоор явагдсан сонгуулиудын түүхэн үр дүнгээр Улсын Их Хурлын сонгуульд иргэд, сонгогчдын саналууд асар ихээр гээгдсээр ирсэн. Ийм учраас олон улсын байгууллагууд, судалгааны байгууллагууд пропорциональ элементийг заавал оруулахыг зөвлөсөөр ирсэн. Ийм учраас УИХ дахь Ардчилсан намын бүлгээс уг нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд пропорциональ элементийг оруулсан холимог сонгуулийн тогтолцоог санал болгож буй бөгөөд ингэхдээ намын жагсаалтыг нээлттэй буюу иргэдээр эрэмбэлэхээр оруулсан.

Мөн үүнтэй холбоотойгоор гадаадад буй иргэдийн саналын авах боломжийг бүрдүүлж, хүйсийн харьцааг 1:1 байхаар тусгаж өглөө.

“Ойлгомжтой” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

Энэхүү шалгах хэрэгслийн дагуу тогтоолын төслийг бүхэлд нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн боловсруулсан эсэхийг дараах асуултад хариулт өгөх замаар шалгалаа.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага	
Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн зохицуулалт	Хуулийн төслийн зохицуулалтад үнэлгээ хийсэн байдал
29.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцсэн, бусад хууль, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай уялдсан байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.2.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.3.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцааны хүрээнээс хальсан асуудлыг тусгахгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.4.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болсонд тооцох тухай заалт тусгахгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.5.зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн

29.1.6.хэм хэмжээ тогтоогоогүй, тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа хэрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.7.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заахгүйгээр шаардлагатай бол түүнийг эш татах, энэ тохиолдолд эшлэлийг тодорхой хийж, хуулийн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг бүрэн гүйцэд заасан байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.8.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад удирдлага болгох, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, тэдгээрийг биелүүлэх журам;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.9.шаардлагатай тохиолдолд эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын төрөл, хэмжээ, хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хууль буцаан хэрэглэх тухай заалт, хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт, бусад хуулийн зүйл, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, хасах заалт;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.10.шаардлагатай тохиолдолд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай дагалдах хуулийн төслийг боловсруулсан байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.11.хуулийн төсөл нь хуулийн зорилго гэсэн зүйлтэй байж болох бөгөөд зорилгод тус хуулиар хангахаар зорьж байгаа иргэний үндсэн эрх, бэхжүүлэх үндсэн зарчим, хүрэх үр дүнг тусгана.	Шаардлагад нийцсэн
Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага	
30.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог хэрэглэх;	Шаардлагад нийцсэн
30.1.2.нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
30.1.3.үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих;	Шаардлагад нийцсэн
30.1.4.хүч оруулсан нэр томъёо хэрэглэхгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
30.1.5.жинхэнэ нэрийг ганц тоон дээр хэрэглэх.	Шаардлагад нийцсэн

“Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай тогтоллын төслийн зүйл заалтуудыг үзэхэд уялдаа, хамаарлыг сайтар тодорхойлж өгч чадсан гэж үзэж байна.

№	Асуулт	Хариулт
1	Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх;	Нийцсэн
2	Хуулийн төслийн "Хууль тогтоомж" гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх;	Нийцсэн
3	Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томъёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томъёотой нийцэж байгаа эсэх;	Нийцсэн
4	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх;	Нийцсэн
5	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх;	Давхардаагүй
6	Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх;	Тусгасан
7	Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;	Орхигдуулаагүй
8	Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;	Тусгаагүй
9	Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;	Боломжтой
10	Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;	Үгүй
11	Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;	Үгүй
12	Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх;	Тусгаагүй
13	Хуулийн төслийн зүйл, заалт жөндөрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх;	Ийм зохицуулалт шаардлагагүй
14	Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Ийм зохицуулалт шаардлагагүй
15	Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Ийм зохицуулалт шаардлагагүй
16	Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.	Ийм зохицуулалт шаардлагагүй

ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Энэхүү үнэлгээг Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан "Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал"-ын дагуу тооцож дараах дүгнэлт, зөвлөмжийг гаргаж байна.

Энэхүү үнэлгээг эдгээр хуулийн төслүүдэд хийхэд сонгосон шалгуур үзүүлэлтүүдээр үнэлэхэд хуулийн төслийн үзэл баримтлалаар тодорхойлсон зорилгыг хангасан, практикт хэрэгжих бүрэн боломжтой, хуулийн төслийн томъёолол нь ойлгомжтой, хоёрдмол утга санаагүй, тодорхой, Монгол Улсын үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомж болон тухайн хуулийн зүйл, заалттай давхардаагүй, зөрчилдөөгүй гэж дүгнэж байна.

Иймд хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалын дагуу Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, хуулийн төслийн уялдаа холбоо хангагдсан байна гэж үзлээ.

**УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ
ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН**

Улаанбаатар хот 2023 он

**УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ
ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН**

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлно.” гэж заасны дагуу Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар уг хуулийн үйлчлэх хүрээнд хамаарах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлыг Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал” /цаашид “аргачлал” гэх/-ын дагуу тооцлоо.

Тусгагдсан зохицуулалттай уялдан зардал үүсгэх болон үүсгэж болзошгүй зүйл, заалтыг Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу судлалаа.

**ХОЁР. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ БАТЛАГДСАНААР ИРГЭНД
ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТАЛААР**

Хуулийн төслөөр иргэдэд шинээр үүрэг гүйцэтгэхийг даалгаагүй, хуучин хуулийн хэрэгжилтийн хүрээнд байх бөгөөд шинээр гадаадад амьдарч буй иргэдийг саналаа өгөх боломжоор хангаж өгсөн билээ. Иймд гадаадад амьдарч буй иргэд санал өгөхтэй холбоотойгоор нэмэлт зардлууд үүснэ.

Амьдран буй байршил, элчин сайдын яамны оршин байх хотоос хамаарч санал өгөх өдөрт нэг иргэн санал өгөх байранд очиж, буцаж ирэх бөгөөд дунджаар 4 цагийг зарцуулна гэж тооцож байна. Иймээс нэг иргэний санал өгөх байранд очиж, буцаж ирэх зардал нь дунджаар $30\$ /30 \times 3526 = 105,780$ төгрөг/ байна гэж тооцож байна. 2012 онд 3,700 хүн санал өгөхөөр бүртгүүлснээс 2,700 иргэн саналаа өгч байсан. Ирэх онд 10,000 иргэн саналаа өгөхөөр бүртгүүлж, үүнээс 7,000 иргэн саналаа өгнө гэж тооцож байна. Иймээс гадаадад амьдарч буй иргэд саналаа өгөхтэй холбоотойгоор 740,460,000 төгрөгийн нэмэлт зардал гадаадад амьдарч буй иргэдэд гарна гэж тооцож байна.

**ГУРАВ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ БАТЛАГДСАНААР АЖ АХУЙН НЭГЖИД
ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТАЛААР**

Хуулийн төслөөр аж ахуйн нэгжүүдэд шинээр үүрэг гүйцэтгэхийг даалгаагүй байх тул зардал үүсгэх зохицуулалт байхгүй байна.

Иймд аргачлалд заасны дагуу цаашид зардал үүсгэх эсэхийг тооцоолох шаардлагагүй бөгөөд Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь аж ахуйн нэгжүүдэд нэмэлт зардал үүсгэхгүй гэж үзэж байна.

ДӨРӨВ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ БАТЛАГДСАНААР ТӨРД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТАЛААР

Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн дагуу төрийн байгууллага буюу улсын төсөвт үүсэх зардлыг тооцооллоо.

Хуулийн өөрчлөлттэй холбоотойгоор Сонгуулийн Ерөнхий хорооноос холбогдох журмуудыг шинэчлэн батлах, өөрчлөн батлах, сонгуулийн автоматжуулсан системд нэмэлт тохиргоо, өөрчлөлт хийх, баталгаажуулах, намд өгсөн саналыг хувьчлан хуваарилах гэх зэрэг ажилбарууд шинээр үүснэ. Эдгээр бүлэг ажилбаруудыг гүйцэтгэхэд нийт 4,000 хүн цагийн зардал үүснэ гэж үзвэл Сонгуулийн ерөнхий хороонд нэмэлтээр үүсэх зардал нь 10,9 сая төгрөг болно.

Мөн гадаадад буй элчин сайдын яамдуудад санал өгөх сонгогчдын нэрсийн жагсаалтыг гаргах, тулгах, санал авах байрыг бэлдэх, зохион байгуулалтаар хангах болон санал авах өдрийн үйл ажиллагаатай холбоотой нэмэлт зардлууд үүснэ. Ажиллан буй улсын амьдран суугаа иргэдийн тоо, улсын газар нутгийн хэмжээ, амьдралын өртгөөс хамааран эдгээр зардлууд нь ялгаатай байх боловч нэг элчийн сайдын яаманд 4,000 хүн цагийн зардал үүснэ гэж үзэж байна. Энэ нөхцөлд нэг элчин сайдын яаманд 10,9 сая төгрөгийн нэмэлт зардал үүсэхээр тооцож байна.

Нэгтгэсэн саналын товьёог

Гарсан саналын бүлэг	Саналын жагсаалт	Хуулийн төсөлд туссан эсэх
Сонгуулийн тогтолцоо	Пропорциональ системийг тусгах	Тусгасан
	Холимог хувилбарыг багтаах	Тусгасан
	Мажоритар элемент багтах	Тусгасан
	Жижигсгэсэн мажоритар байх	Шаардлагагүй гэж үзсэн. Улсын нэгдсэн бодлого гарах боломжгүй болгодог гэж дүгнэсэн
Эмэгтэй квот	Хүйсийн квотыг 50 хувьд хүргэх	Намын жагсаалтад 1:1 байхаар тусгав
	Хүйсийн квотыг үлэмж нэмэгдүүлэх	Нийт дэвшилтийн квот 40 хувь байхаар хуульчлав
	Үр дүнтэй уялдах, дэвшихэд олон байдаг ч үр дүнд эмэгтэйчүүд бага сонгогдож байна	Намын жагсаалтад 1:1 байхаар тусгав
Сонгуулийн зардлыг бууруулах	Шинэ залуу нэр дэвшигчдэд сонгуулийн босго зардал өндөр байна	Олон бүлгийн төлөөллийг намын жагсаалтад багтаахаар тусгав
Гадаадад буй иргэд санал өгөх		
Сонгуулийн үеийн зөрчлийг бууруулах	Нэг иргэн олон санал өгдгийг хязгаарлах	Хариуцлагыг чангатган тусгав
	Нэрсийн жагсаалттай сайн тулж ажиллах	Хариуцлагыг чангатган тусгав
	Хуруунд бэхэн тэмдэглэгээ хийх	Тусгасан
	Зөрчлийн хяналтыг чангаруулах	Эрүүгийн хуульд нэмэлт оруулахаар дагах хууль боловсруулав

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭЛЭЛЦҮҮЛСЭН ТУХАЙ

Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлгээс Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн төсөлд ихээхэн ач холбогдол өгөн дараах хэлэлцүүлгүүдийг зохион байгуулав.

1. 2023/03/14-нд Төрийн ордон Их Эзэн Чингис хаан танхим

Оролцогч 150 хүн

2. 2023/04/02-нд Ардчилсан нам дээр хэлэлцүүлэг

Оролцогч 50 хүн

3. 2023/03/24-нд Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнд ҮБХ-ийн гишүүдийн дунд хуулийн хэлэлцүүлэг

Оролцогч 100 хүн

4. 2023/04/01-2023/04-02-нд Ардчилсан намын төлөөллийн төв байгууллагын гишүүдээс хуулийн төслөөр санал асуулга асуув.

Оролцогч 50 хүн

Харилцаа холбооны зохицуулах хорооны
2023 оны 03 дугаар сарын 21-ний өдрийн
01/368 тоот албан бичгийн хэвсрэлт

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ОРУУЛАХ НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨСӨЛД ӨГӨХ САНАЛ

Дараах нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай санал нь Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн тухай хуульд туссан саналууд болно.

1. 46 дугаар зүйлийн 46.9.1. "Сурталчилгааны нэвтрүүлэг явуулахаар төгтөөсөн нарийвчигдсан төлөвлөсөн цагийн хуваарь"
2. 46 дугаар зүйлийн 46.9.3. "Сонгуулийн сурталчилгаа нэвтрүүлэх дундаж үнийн санал талаарх мэдээлэл"
3. 46 дугаар зүйлийн 46.10 дахь хэсэгт дараах заалтыг шинээр нэмэх

Энэ хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.8, 46.9, 46.11-д заасан шаардлага хангаагүй, тусгай зөвшөөрөл нь түдгэлзсэн радио, телевизийг бүртгэхээс татгалзана.

4. 46 дугаар зүйлийн 46.11 дэх хэсгийг

- "Радио, телевизийн тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч этгээд, бөхөн түүний компанийн нэгдэл, нэг эцсийн өмчлөгчтэй этгээд нь хэд хэдэн радио, телевизийн тусгай зөвшөөрөл эзэмшдэг бол тэдгээрийн зөвхөн нэг радио, телевизээр сонгуулийн сурталчилгаа нэвтрүүлнэ." гэж найруулах

5. 46 дугаар зүйлийн 46.20 дахь хэсгийг "Радио, телевизээр сонгуулийн сурталчилгааг нэвтрүүлэх, хяналт тавих журмыг Харилцаа холбооны зохицуулах хорооны саналыг үндэслэн энэ хуульд нийцүүлэн Сонгуулийн ерөнхий хороо, Харилцаа холбооны зохицуулах хороотой хамтран энэ хуульд нийцүүлэн батална." гэж өөрчлөн найруулах;

6. 46 дугаар зүйлд 46.27 дахь хэсэгт

"Нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн бэлтгэсэн сонгуулийн сурталчилгаа нь хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний мэдээлэл авах эрхийг хангах зорилгоор хадмал тайлбар, эсхүл дохионы хэлний орчуулгатай байна" гэж нэмэх.

7. 46 дугаар зүйлд 46.28 дахь хэсэгт

"Радио, телевизийн мэдээллийн хөтөлбөр, сургалтын болон хүүхдэд зориулсан нэвтрүүлэг дундуур сонгуулийн сурталчилгаа нэвтрүүлэхийг хориглоно." гэж нэмэх;

Шинээр гаргаж байгаа саналууд

8. 46 дугаар зүйлд 46.29 дэх хэсэгт

“Хүүхэд, теле-худалдааны төрөлжсөн арилжааны телевиз болон төлбөртэй телевизээр сонгуулийн сурталчилгаа нэвтрүүлэхийг хориглоно.” гэж нэмэх

9. 48 дугаар зүйлийн 48.9. дэх хэсгийг

48.9. “Нам, эвслийн дарга, нэр дэвшигч нь сонгуулийн сурталчилгаа эхэлсэн өдрөөс хойш санал авах ажиллагаа дуустал сонгуулийн сурталчилгааны бус бие даасан нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, ярилцлагад орохыг хориглоно.”

48.10. “Радио, телевиз нь сонгуулийн сурталчилгаа эхэлсэн өдрөөс хойш санал авах ажиллагаа дуустал сонгуулийн сурталчилгаа эхлэхээс өмнө хийгдсэн нам, эвслийн дарга, нэр дэвшигч оролцсон аливаа нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, дуу, дүрс бичлэг, ярилцлагыг нэвтрүүлэхийг хориглоно”. гэж 2 тусдаа заалт болгон салгаж, өөрчлөн найруулах:

10. 48 дугаар зүйлийн 48.11 дэх хэсгийг

“ Харилцаа холбооны зохицуулах хороо нь энэ хуулийн 48.9 48.10-т заасан үйл ажиллагаанд хяналт тавьж ажиллах бөгөөд энэ хуулийн 48.8, 48.9 48.10-т заасныг зөрчсөн нь мониторингийн тайлангаар тогтоогдсон тохиолдолд радио, телевизийн байгууллагын үйл ажиллагааг радио, телевизийн газрын сүлжээ, олон суваг дамжуулах үйлчилгээ эрхлэгчийн сүлжээнээс гээр дамжиж өржийг салгах, радиогийн үйл ажиллагааг тухайн радиогийн нэвтрүүлэгчийг унтраах арга хэмжээг авч, зөрчил гаргасан өдрөөс эхлэн гурван сар хүртэл хугацаагаар хязгаарлана.” гэж өөрчлөн найруулах

11.48 дугаар зүйлд

“48.15. Харилцаа холбооны зохицуулах хороо нь энэ хуулийн 48.14-т заасан дүгнэлтийг үндэслэн тухайн телевизийн үйл ажиллагааг радио, телевизийн газрын сүлжээ, олон суваг дамжуулах үйлчилгээ эрхлэгчийн сүлжээнээс салгах, радиогийн үйл ажиллагааг тухайн радиогийн нэвтрүүлэгчийг унтраах арга хэмжээг авч, дүгнэлтэд дурдсан хугацаагаар хязгаарлана.” гэж нэмэх

12.39 дүгээр зүйлийн 39.6 дахь хэсгийг “Энэ хуулийн 39.1-д заасныг зөрчсөн радио, телевизийн байгууллагын үйл ажиллагааг радио, телевизийн газрын сүлжээ, олон суваг дамжуулах үйлчилгээ эрхлэгчийн сүлжээнээс салгах, радиогийн үйл ажиллагааг тухайн радиогийн нэвтрүүлэгчийг унтраах арга хэмжээг авч, олон суваг дамжуулах үйлчилгээ эрхлэгчийн сүлжээгээр дамжиж өржийг Харилцаа холбооны зохицуулах хороо зөрчил

гарсан өдрөөс эхлэн гурван сар хүртэл хугацаагаар хязгаарлана.” гэж өөрчлөн найруулах

Тайлбар. 46 дугаар зүйлийн 46.10 дараа 1 шинэ заалт нэмэгдсэн, мөн 48.9-р заалтыг 2 салгаж 1 заалт нэмэгдсэнтэй холбоотой 48.11, 48.14 д ишлэж авсан заалтууд өөрчлөгдөнө мөн 48.10, 48.11, 48.12,48.13, 48.14 дэх заалтуудын дугаар өөрчлөгдөнө.

ЦАХИМ ОРЧИНД СОНГУУЛИЙН СУРТАЛЧИЛГАА НЭВТРҮҮЛЭХ, ХЯНАЛТ ТАВИХ, ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ХАНГУУЛАХТАЙ ХОЛБООТОЙ САНАЛ

13.3 дугаар зүйлийн 3.1.9 Хуулийн нэр томъёны тодорхойлолт хэсэгт. Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн тухай хуультай адилхан найруулах

Хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.9 . “цахим хуудас” гэж бүх төрлийн контентыг интернэтийн домэйн нэр ашиглан хэрэглэгчид хүргэдэг программ хангамжийг;

14.47 дугаар зүйл. Сонгуулийн сурталчилгаанд цахим орчин ашиглах.

47 дугаар зүйлд “47.1.12. Энэ хуулийн 47.1.2-д заасан цахим хуудас нь нам, эвсэл, нэр дэвшигчийн мэдээлэл /нэр, далбаа, таних тэмдэг/-ийг олон нийтэд ойлгомжтой, ил тод харагдахуйц агуулсан цахим орчин дахь олон нийтийн сүлжээний цахим хаяг /пэйж хуудас/ байна.” гэсэн хэсэг нэмэх.

15.47 дугаар зүйл “47.9. Интернэтэд суурилсан үйлчилгээ эрхлэгч этгээд /цахим хуудас, цахим орчин дахь олон нийтийн сүлжээ, аппликэйшн гэх мэт/ нь сонгуулийн сурталчилгааны хугацаанд энэ хуулийн 47.9-д заасан журмыг дагаж мөрдөх үүрэг хүлээнэ. “ гэсэн хэсэг нэмэх

ЗӨРЧЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ОРУУЛАХ НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙН САНАЛ

Зөрчлийн тухай хуулийн 17 дугаар бүлгийн 17.1 дүгээр зүйлийн 20 дах хэсгийг дараах байдлаар 2 салгаж, нэмэлт, өөрчлөлтийг тусгах. Үүнд:

1. Нам, эвслийн дарга, түүнчлэн нэр дэвшигч нь сонгуулийн сурталчилгаа эхэлсэн өдрөөс хойш санал авах ажиллагаа дуустал сонгуулийн сурталчилгааны бус бие даасан нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, ярилцлагад оролцсон бол хүнийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг хоёр зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

Энэ хэсгийг Харилцаа холбооны улсын байцаагчийн хэргийн харьяаллаас хасч, цагдаагийн байгууллагад шилжүүлэхээр харьяаллыг тогтоох.

2. Радио, телевиз нь сонгуулийн сурталчилгаа эхэлсэн өдрөөс хойш санал авах ажиллагаа дуустал сонгуулийн сурталчилгаа эхлэхээс өмнө хийгдсэн нам, эвслийн дарга, нэр дэвшигч оролцсон аливаа нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, дуу, дүрс бичлэг, ярилцлагыг нэвтрүүлсэн бол хүнийг хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг хоёр зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно. Харьяалал нь Харилцаа холбооны улсын байцаагчийн хэргийн харьяалалд хэвээр үлдээх.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОХИРУУЛАГЧ АГЕНТЛАГ

ТАГНУУЛЫН ЕРӨНХИЙ ГАЗАР

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Жуулчны гудамж-3, Утас: 9226 3656, 9226 3017,
Факс: 9226 3656, Вэб хаяг: <http://www.gia.gov.mn>,
И-мэйл: info@gia.gov.mn

2023.03.16 № ТЭГО/107
танай 2023.03.15 -ны № 1/31 -т

Санал хүргүүлэх тухай

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хууль болон Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, боловсронгуй болгох талаар дараах саналыг хүргүүлж байна:

1. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд:

- Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.7 дахь хэсгийн "Харилцаа холбооны зохицуулах хороо" гэсний дараа "тагнуулын байгууллага," гэж нэмэх;

- Нэр дэвшигч болон тэдний хамаарал бүхий хүн, хуулийн этгээдийн мөнгө, санхүүгийн эргэлтийг хяналтад авах, тухайн хугацаанд Монгол банк болон арилжааны банкуудад их хэмжээний бэлэн мөнгөний зузаатгал, зарлага, тусламжийн байгууллагуудын хандив, тусламжийг сонгуулийн сурталчилгааны хугацаанд түр хязгаарлах, эсхүл шаардлагатай тохиолдолд Сонгуулийн ерөнхий хороо, тагнуулын байгууллага болон цагдаагийн байгууллагад урьдчилан мэдээлж, хэрэгжилтийг тайлагнах талаар эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох.

2. Эрүүгийн хууль болон Зөрчлийн тухай хуульд:

- Эрүүгийн хуулийн 14.5 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 2.3-д заасан "сонгогчийг эд хөрөнгө, мөнгөөр татаж санал худалдан авч үйлдсэн бол" гэснийг "сонгогчийн саналыг татах зорилгоор эд хөрөнгө, мөнгө тараасан бол" гэж өөрчлөх;

- Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангид гэмт хэрэг үйлдэхэд бэлтгэсэн, зохион байгуулсан этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой заасан тул Эрүүгийн хуулийн 14.9 дүгээр зүйлд заасан "Сонгуулийг хууль бусаар явуулах хуйвалдаан зохион байгуулах" гэмт хэргийг хүчингүй болгох;

- Эрүүгийн хуулийн 13.14 дүгээр зүйлд "Хүний нэр төр, алдар хүнд, хуулийн этгээдийн ажил хэргийн нэр хүндэд халдсан илт худал мэдээллийг олон нийтэд тараасан бол", 14.8 дугаар зүйлийн 1-д "Сонгуульд оролцогч улс төрийн нам, намуудын эвсэл, нэр дэвшигчийн нэр хүндэд халдаж, илт худал мэдээлэл тараасан бол", Зөрчлийн тухай хуулийн 17.1 дүгээр зүйлийн 7-д "Нэр дэвшигчийн нэр төр, алдар хүндийг гутаан доромжилсон худал мэдээллийг нийтэд тараасан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол" хариуцлага хүлээлгэхээр тус тус заасан.

✓ Дээрх зохицуулалтаас үзэхэд "илт худал мэдээлэл", "худал мэдээлэл" гэдгийг ялгасан нэгдсэн ойлголт практикт нэг мөр тогтоогүй, албан ёсны тайлбар байхгүйгээс гэмт хэрэг, зөрчлийг ялган зүйлчлэхэд хүндрэлтэй, хуулийг нэг мөр хэлбэрэлтгүй хэрэглэхэд маргаантай байдал үүсч байгаа тул энэ ойлголтыг маргаангүй байдлаар шийдвэрлэх шаардлагатай байна.

Мөн дээр дурдсан Эрүүгийн хуулийн 13.14 дүгээр зүйл, 14.8 дугаар зүйл, Зөрчлийн тухай хуулийн 17.1 дүгээр зүйлийн 7-д тус тус заасан гэмт хэрэг, зөрчил нь адил агуулгатай байх тул Эрүүгийн хуулийн 14.8 дугаар зүйлд заасан гэмт хэргийг хүчингүй болгох зэрэг болно.

ДАГ

П.ОДОНБААТАР

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЦАХИМ ХӨГЖИЛ, ХАРИЛЦАА
ХОЛБООНЫ ЯАМ**

Сүхбаатарын талбай 1, Чингэлтэй дүүрэг,
Улаанбаатар хот, 15160
Утас: 33 07 81, Факс: (976-11) 33 07 80.
Цахим шуудан: info@mddc.gov.mn,
Цахим хуудас: www.mddc.gov.mn

2022.03.16 № 03/577
танай 2022.03.13 -ны № 1/73 -Т

**СОНГУУЛИЙН ЕРӨНХИЙ
ХОРООНЫ ДАРГА П.ДЭЛГЭРНАРАН
ТАНАА**

Санал хүргүүлэх тухай

Танаас ирүүлсэн Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Зөрчлийн тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах, боловсронгуй болгох талаар санал авах тухай албан бичигтэй танилцаж дараах саналыг хүргүүлж байна. Үүнд:

1. Монгол Улсын Их Хурлийн сонгуулийн тухай хуулийн 48 дугаар зүйлийн 48.9 дэх хэсэгт "...түүнчлэн сонгуулийн сурталчилгаа эхлэхээс өмнө хийгдсэн аливаа нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, дуу, дүрс бичлэг, ярилцлагыг нэвтрүүлэх, нийтлэхийг хориглоно." гэснийг "...түүнчлэн хүн, хуулийн этгээд нь сонгуулийн сурталчилгаа эхлэхээс өмнө хийгдсэн аливаа нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, дуу, дүрс бичлэг, ярилцлагыг нэвтрүүлэх, нийтлэхийг хориглоно." гэж өөрчлөн найруулах;

2. Зөрчлийн тухай хуулийн 17.1 дүгээр зүйлийн 20 дахь хэсгийг "Сонгуулийн сурталчилгааны бус бие даасан нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, ярилцлагад нам, эвслийн дарга, нэр дэвшигч оролцсон, нам, эвслийн дарга, нэр дэвшигчийг оролцуулсан, сонгуулийн сурталчилгаа эхлэхээс өмнө хийгдсэн аливаа нэвтрүүлэг, хөтөлбөр, дуу, дүрс бичлэг, ярилцлагыг нэвтрүүлсэн, нийтэлсэн бол хүнийг хорин мянган нэгжтэй, хуулийн этгээдийг хоёр зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно" гэж өөрчлөх;

3. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.8 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсгийн 6.50 дахь заалтын "...17.1 дүгээр зүйлийн 14, 15, 17, 20 дахь хэсэгт заасан зөрчил;" гэснийг "...17.." гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 6 дахь хэсгийн 6.8 дахь заалтын "... 17.1 дүгээр зүйлийн 1, ...15" гэсний дараа ",17" гэж нэмэх зэрэг болно.

ТӨРИЙН НАРИЙН БИЧГИЙН
ДАРГЫН АЛБАН ҮҮРГИЙГ ТҮР
ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ, ТӨРИЙН
ЗАХИРГААНЫ УДИРДЛАГЫН
ГАЗРЫН ДАРГА

З.Баттөр

Б.Б

Г СОНГУУЛИЙН ЕРӨНХИЙ ХОРООНЫГ
ДАРГА П.ДЭЛГЭРНАРАН ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧ АГЕНТЛАГ

**УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН
ЕРӨНХИЙ ГАЗАР**

Цагдаагийн гудамж, 11 дүгээр хороо,
Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар хот, 14171
Утас: 32 05 02, Цахим шуудан: contact@burtgel.gov.mn,
Цахим хуудас: www.burtgel.gov.mn

2023.08.16 № 1/2382
танай 2023.08.16 -НЫ № 1/73 -Т

Санал хүргүүлэх тухай

Танаас ирүүлсэн 2023 оны 1/73 тоот албан бичигтэй танилцлаа.

Монгол Улсын Их Хурлын Сонгуулийн тухай хуулиар улсын бүртгэлийн байгууллагын чиг үүрэгтэй холбоотой сонгогчдын нэрийн жагсаалт үйлдэх, нягтлан шалгах, сонгогчдын нэрийн жагсаалтад өөрчлөлт оруулах, сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдээгүй буюу буруу бүртгэгдсэн талаар гомдол гаргах, сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг хүргүүлэх, түүнчлэн сонгогчдын нэрийн жагсаалтыг сонгуульд оролцохоор бүртгүүлсэн нам, эвслийг төлөөлөх эрх бүхий этгээдийн хүсэлтийн дагуу олгох, төрийн байгууллагаас ирүүлэх мэдээлэл зэрэгт нэмэлт, өөрчлөлт оруулж боловсронгуй болгох саналтай байна.

ДАРГА

Д.ДЭЛГЭРСАЙХАН